

Razvoj privatnih kolekcija/muzeja u Vojvodini

Pilot istraživanje

Organizator projekta: **Balkankult Fondacija**

Podrška: **Pokrajinski sekretarijat za kulturu**

Rukovodilac projekta: **Dimitrije Vujadinović**

Autor istraživanja: **Danijela Ćimov, sociolog**

Uvod

Budućnost kulturnih potencijala Vojvodine, u pogledu njihovog razvoja, ogleda se podjednako u unapređenju **privrednih i kulturnih subjekata**, ali i u njihovoj međusektorskoj saradnji. Nezavisno od političkih i privrednih prilika u zemlji, taj razvoj mora da u središte stavi korišćenje unutrašnjih kulturnih potencijala Vojvodine. Razvoj privatnih kolekcija/muzeja u svom fokusu ima razvoj jednog dela unutrašnjih, kulturnih resursa koji bi u saradnji sa privrednim sektorom mogli da doprinesu razvoju, ne samo u okviru ta dva sektora, već i u okviru rada i socijalne politike.

Unapređenjem statusa kolekcija-zbirki koje su u privatnom vlasništvu, moglo bi se pomoći, u smislu zaposlenja, ne samo pojedincima već i njihovim porodicama, jer je često više članova porodice uključeno u očuvanje ovih kolekcija. Porodice koje su spremne da stave na uvid javnosti svoj kolekcionarski imetak mogle bi značajno doprineti zajednici u kojoj žive, kulturološki ili turistički, čime bi pomogle njenu prepoznatljivost.

Privatne zbirke predstavljaju ogroman **neiskorišćeni fond**. To je čitav blok kulture koji jednostavno ne živi. Odnosno, živi na margini neke naše svesti. U ovom trenutku, na osnovu istraživanja, postoji oko sedamdeset relevantnih privatnih kolekcija u Vojvodini.

Zbirke u privatnom vlasništvu deo su šireg konteksta kolekcionarstva koji se kreće od starih i retkih umetničkih dela, do različitih kolekcija i predmeta za svakodnevnu upotrebu. Te zbirke nisu uključene u život, nepoznate su široj javnosti i i nepristupačne, ljubav čoveka koji ih je napravio nije dovoljna.

Tokom 80-tih i 90-tih godina 20. veka u Evropi, zahvaljujući prvenstveno primeni efikasnog kulturnog menadžmenta i pristupu privatnim fondovima, dolazi do osnivanja sve većeg broja privatnih muzeja. U Irskoj je 70% muzeja u vlasništvu države, a 30% su privatni muzeji. U Finskoj, 53% muzeja se nalazi pod pokroviteljstvom lokalne vlasti, 6% pod pokroviteljstvom države, a čak 40% čine privatni muzeji. U Nemačkoj postoji oko 3000 muzeja koji su državno, tj. lokalno vlasništvo, i oko 2000 privatnih muzeja. U Italiji ukupno ima 3500 muzeja, od čega 2500 predstavlja državno vlasništvo, a 1040 nije zavisno od državne vlasti.

Kao značajan trend, uočeno je da danas u savremenoj kulturnoj politici, odnosno ponudi, manji muzeji privlače sve veću pažnju javnosti. Oni su u prilici da diktiraju dešavanja na kulturnoj sceni, posebno u manjim sredinama. Zato je čest slučaj da privatne kolekcije, adekvatno predstavljene, privlače veću pažnju publike od velikih muzeja. U tom smislu, baštinska delatnost jeste sastavni deo programa integralnog razvoja nacionalne, regionalne i lokalne kulturne politike i ekonomije.

Balkankult fondacija već četiri godine radi na promovisanju vrednosti privatnih kolekcija, kao kulturnih resursa u kontekstu privrednog razvoja, ali i na unapređenju položaja u kome su se našle privatne kolekcije i njihovi vlasnici voljni da ih stave na uvid javnosti. To je put koji traga za konkretnim rešenjima, obeležen optimizmom i verom u mogućnost rešavanja problema kroz međusektorsku saradnju, kako unutar tako i između privatnog i javnog sektora.

Na prvom okruglom stolu, o temi Razvoj privatnih muzeja u Srbiji, koji je Balkankult fondacija organizovala u decembru 2007. god. u Vukovoj zadužbini u Beogradu, došlo se do jasnih obrisa, značaja i uloge privatnih kolekcija/muzeja u Srbiji. Pre svega, ukazano je na veliki potencijal koji imaju privatne kolekcije/muzeji u Srbiji. Oni su prepoznati kao važan integrativni element razvoja kulturnih industrija.

Kao predlog za konkretnu pomoć i podršku privatnim kolekcionarima u Srbiji došla je inicijativa od strane prof. dr Dragana Bulatovića, koji je iskazao spremnost da sa studentima sa Katedre za muzeologiju stručno obradi i katalogizuje zbirke svih zainteresovanih domaćih kolekcionara.

Ukazano je na neophodnost podizanja svesti o značaju osnivanja privatnih muzeja u Srbiji. U prilog tome, svakako govore i aktuelni trendovi razvoja privatnih muzeja u Evropi.

U toku 2008. godine, Balkankult fondacija je objavila **Zbornik radova** sa okruglog stola – Inkubatori kulturnih industrija: Razvoj privatnih muzeja u Srbiji. U njemu su sabrani rezultati okruglog stola. Došlo se do jasnih obrisa značaja i uloge privatnih kolekcija/muzeja u Srbiji.

Pre svega, ukazano je na veliki potencijal koje imaju privatne kolekcije/muzeji u Srbiji. Posebna pažnja je posvećena položaju samih kolekcija i problemima vezanim za njihovu valorizaciju. Bilo je reči i o položaju samih kolekcionara i o problemima sa kojima se oni susreću oko očuvanja kolekcija.

(izvor: http://www.balkankult.org/bk/files/473/en/ZBORNIK_FINAL.pdf)

U toku novembra 2009. god. Balkankult fondacija je sprovela **pilot istraživanje** na temu **Razvoj privatnih kolekcija-muzeja u Vojvodini – osnova za mali i porodični posao**. Cilj pilot istraživanja bio je da se povodom predstojećeg okruglog stola dođe do osnovnih informacija i podataka o kolekcijama/muzejima u Vojvodini koji su u vezi sa njihovim trenutnim položajem i ulogom u kulturnom životu Vojvodine.

Drugi okrugli sto održan je u decembru 2009. godini u organizaciji Balkankult fondacije u SPC «Vojvodina» u Novom Sadu, uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za kulturu AP Vojvodine. Tema koja je okupila učesnike okruglog stola je Razvoj privatnih kolekcija/muzeja u Vojvodini – osnova za mali i porodični posao.

Na okruglom stolu učestvovali su: prof. dr **Goran Petković**, državni sekretar za turizam u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja, akademik **Olga Hadžić**, prof. dr **Dragan Bulatović**, šef Katedre za muzeologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu, **Dragan Srećkov**, pomoćnik pokrajinskog sekretara za kulturu Vojvodine, mr **Hristina Mikić**, profesor Više poslovne škole u Novom Sadu, **Miroslav Keveždi**, direktor Zavoda za kulturu Rusina, **Branislav Savić**, direktor projekta Kreativna ekonomija u zapadnoj Srbiji, **Milica Vračarić**, direktorka Alma Mons d.o.o, **Nenad Stefanović**, urednik Politike, **Slobodan Jeremić Jeremija**, osnivač Muzeja hleba Jeremija, kao i brojni kolekcionari i vlasnici zbirki.

Ispred Balkankult fondacije, koja je pripremila ovaj razgovor, učestvovali su direktor **Dimitrije Vujadinović**, istovremeno i medijator okruglog stola, i koordinator projekta i autor pilot istraživanja, **Danijela Aćimov**.

Većina izlaganja i diskusija je sadržala nekoliko ključnih tema: privatne inicijative i strategija razvoja kulturne politike; stanje u kolekcionarstvu; pravna regulativa; ekonomsko pozicioniranje; izrada studije izvodljivosti. **Izvor:**

http://www.balkankult.org/bk/files/473/en/Izvestaj_sa_okruglog_stola_2._decembra_2009..pdf

Posle drugog okruglog stola u pripremi je Zbornik radova, čiji se izlazak očekuje početkom 2010.godine.

ISTRAŽIVANJE PRIVATNIH ZBIRKI/KOLEKCIJA U VOJVODINI

Teze: **privatne kolekcije/muzeji u Vojvodini, afirmacija, mapiranje problema i poteškoća, perspektive**

Na osnovu sekundarnih izvora podataka¹ i neposrednog uvida na terenu došlo se do podatka da u Vojvodini ima više od sedamdeset privatnih zbirki i kolekcionara koji su u manjoj ili većoj meri poznati u svojim lokalnim zajednicama. Uspeli smo da uspostavimo kontakt sa oko trideset kolekcionara.

Pilot istraživanje je sprovedeno na **slučajnom uzorku** od deset kolekcionara² sa teritorije Vojvodine i na taj način došlo se do osnovnih informacija, u čijim okvirima su iskazani fenomeni razvoja privatnih kolekcija/zbirki u Vojvodini. S obzirom na mali uzorak ispitanika, podaci do kojih se došlo biće prezentovani u deskriptivnoj formi.

Privatne kolekcije/muzeji u Vojvodini

Teze: **raznovrsnost tema, širok spektar građe, konceptualna različitost, programska i organizacijska raznolikost**

Odziv i interesovanje kolekcionara za istraživanje je bilo potpuno. Posebno ističemo izraženu **otvorenost** kolekcionara za razgovor. Uočeno je izuzetno interesovanje za dolazak i aktivno učešće na okruglom stolu. Bilo je i onih kolekcionara koji su se sami javljali i predlagali da i njih obuhvatimo istraživanjem. Iskazano interesovanje, svakako je važan pokazatelj koji govori o **spremnosti** tih ljudi da se aktivno uključe u procese koji bi omogućili da se dođe do konkretnih pomaka u rešavanju njihovog statusa.

¹ Sekundarne izvore podataka u ovom slučaju čine novinski članci, podaci o kolekcionarima iz ostalih medija i informacije do kojih se došlo Internet pretragom.

² U pilot istraživanju učestvovali su sledeći ispitanici: Nenad Bjeloš, kolekcionar odlikovanja, Pančevo; Geza Katai, kolekcija predmeta iz pekarstva i etno kuća Katai, Mali Idoš; Ljubomir Volić, zbirka salašarskih upotrebnih predmeta i etno kuća, Čenej; Dejan Kragić, zbirka istorijskih predmeta, Sremska Kamenica; Vasko Radović, zbirka školjki - malakologija, Ašanja; Željko Komnenić, kolekcija dečijih igračaka, Sremska Kamenica; Bogdan Erdeljan, ispred Muzeja zaboravljenih umetnosti - Manuel, Novi Sad; Marija Dondur, zbirka više kolekcija u okviru Imanja Vizić, Begeč; Svetozar Kačar, kolekcija narodnih nošnji i nakita koji ga prate, Čelarevo; Marija Bugarski, Bonsai park- kolekcija «žive umetnosti», Vrdnik.

Raznovrsnost tema i tipova kolekcija

Kolekcije u Vojvodini odlikuje raznovrsnost, kako u pogledu građe i prikupljenih artefakata, tako i u konceptualnom okviru na kome se temelje.

Radi se o veoma širokom spektru građe i prikupljenih artefakata, a takođe se uočava različitost **konceptualno-organizacionih** okvira samih kolekcija. Ništa nije manja raznolikost programskih i organizacionih vizija vlasnika, kada je reč o predstavljanju njihovih kolekcija.

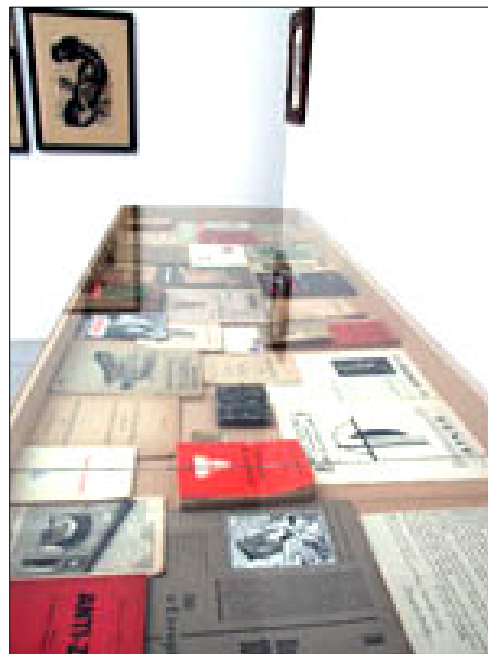
U ovom bogatstvu i raznovrsnosti koja nas je na terenu zatekla, može se izdvojiti nekoliko grupa kolekcija prema tržišnim kriterijumu. Na prvom mestu su kolekcije koje se odnose na prikupljanje artefakata lepih umetnosti, ordenja i slično i one imaju **vrednost po sebi**.

Značajan je i broj kolekcija koje u fokusu imaju **konceptualne vrednosti** kao što su prikupljanje upotrebnih predmeta. Među njima postoji veliki broj zbirki/kolekcija neposredno vezanih za privredne grane i zanatstvo, kao što su pčelarstvo, pekarstvo, duvan i prerada duvana, salašarski upotrebn predmeti, zbirke starih alata i mašina u poljoprivredi, ali i radio aparata, traktora i dr.

Jedan deo kolekcija odnosi se na prikupljanje i očuvanje **prirodnih retkosti**. Tu su se našli parkovi sa retkim biljnim ili životinjskim vrstama, poput Bonsai parka – koji nosi naziv «park žive umetnosti» ali i nekoliko zoo vrtova. Njihovi osnivači imaju isti interes kao i ostali kolekcionari - da svoje višegodišnje zalaganje i rad izdignu na nivo prepoznatljivosti u lokalnoj i regionalnoj sredini kao i da dobiju mogućnost i podršku da osnuju prirodnjački privatni muzej.

Među kolekcionarima se uočava trend da neki od njih stvaraju kolekcije koje se izlažu u sklopu veoma popularnih **etno kuća** ili **salaša** i vrlo često su deo nekog komercijalno – ugostiteljskog objekta. Radi se obično o eksponatima koji najčešće nemaju veliku tržišnu vrednost, pa su pogodni za izlaganje u takvim ambijentima.

Mogli bismo ih svrstati u zbirke koje su u funkciji **komercijalnih ciljeva**.

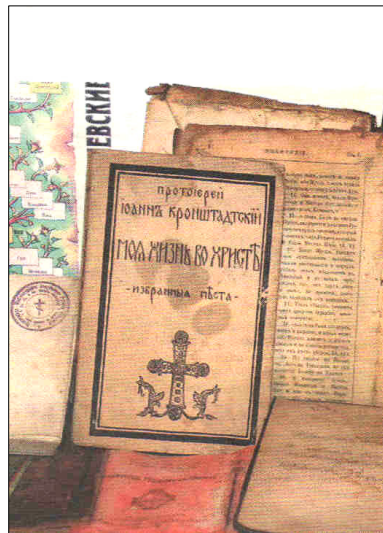
Širok spektar građe i prikupljenih artefakata

Brojnost samih zbirki takođe se kreće u velikom rasponu: one imaju od 100 do 15 000 predmeta, mada se, u proseku, najčešće nalazi oko **3000** predmeta, po kolekciji.

Vreme koje su ovi kolekcionari uložili u izgradnju i sakupljanje postojećih zbirki i kolekcija je u proseku **trideset godina**, odnosno od šezdeset godina kao najduže vreme kontinuiranog prikupljanja zbirke, do deset godina koliko je najkraće vreme koje je kod ispitanika identifikovano. Podatak zavređuje posebnu pažnju, jer ilustruje istrajnost i upornost kolekcionara, kao i kontinuirano zalaganje na očuvanju kulturnih vrednosti.

O samom nastanku zbirki važno je napomenuti da je većina ispitanika izjavila da su se kolekcionarstvom počeli baviti uz nekog od članova uže porodice. To govori u prilog tome da je ova aktivnost vezana za **porodične vrednosti** i kao takva predstavlja dobru osnovu da preraste u porodični posao.

Zanimljivo je da je jedan ispitanik naveo da se ovim poslom bavi «iz revolta prema lošem odnosu prema nacionalnom i istorijskom nasleđu» što svakako predstavlja autentičan motiv za bavljenje kolekcionarstvom.

Različitost konceptualno-organizacionih okvira

Različitost u konceptualno-organizacionim okvirima kolekcija predstavlja dodatnu dimenziju njihove vrednosti. Iako se ponekad čini da dva kolekcionara sakupljaju iste artefakte, njihov prilaz tim predmetima učiniće da se stekne utisak neponovljivosti svake od zbirki. Svaki od kolekcionara podstaknut je različitim motivima i iz raznih pobuda održao je svoju kolekciju. Kroz njihovu priču o kolekciji, bilo da je **edukativna** ili **anegdotska**, dobija se posebna dimenzija koja potencijalnom posetiocu budi pažnju i radoznalost.

Programska i organizacijska raznolikost

Gotovo svi kolekcionari su govorili o određenim planovima u vezi sa svojim zbirkama. Često ti planovi, u pogledu organizacije, uključuju i pojedine ili sve članove njihovih porodica, na očuvanju i uvećanju zbirke. Ipak, i u ovom delu može se sresti mnoštvo ideja. One su manje ili više finansijski zahtevne i rezultat su višegodišnjeg razmatranja, a kreću se između ambicioznosti i optimizacije predstavljanja kolekcije i troškova za njihovo očuvanje.

Afirmacija privatnih kolekcija/muzeja u Vojvodini

Teze: spremnost za posao, strast i optimizam, programsko uobličavanje, želja za afirmacijom, otvorenost za partnerske odnose

Posebna pažnja u pilot istraživanju posvećena je afirmaciji privatnih kolekcija i nastojanjima njihovih vlasnika u vezi sa tim. U pogledu postavki, većina ispitanika je izjavila da nema **uslove za stalnu postavku**. Najčešće ih pokazuju isključivo na zahtev gostiju ili drugih zainteresovanih posetilaca. Ipak, manji deo kolekcionara je imao priliku da zbirke prezentuje široj javnosti i to uglavnom u okviru nekih manifestacija (najčešće kulturnih ili turističkih, npr. Noć muzeja), ili prilikom proslava nekih godišnjica (saveza ili društava sa kojima su sarađivali, npr. folklornih društava, na proslavama Dana izviđača i sl.).

Spremost kolekcionara da samostalno razvijaju posao

Kada je reč o uslovima kojima trenutno raspolažu, za organizovanje stalne postavke kolekcije/zbirke, većina ispitanika je izjavila da nema adekvatan **prostor**. Mali broj izjavljuje da su uspeali da obezbede prostor. Svi ispitanici koji imaju kakav-takav prostor za prikazivanje i izlaganje kolekcija, obezbedili su ga koristeći deo svog porodičnog imanja ili kuće u tu svrhu.

Među većinom ispitanika koji su izjavili da trenutno nemaju adekvatan prostor, značajno je istaći da su gotovo svi oni izjavili da su pokušavali, u više navrata, da ga obezbede.

U pogledu procene koliko je ljudi imalo priliku da vidi njihove zbirke/kolekcije, došlo se do podatka da većina kolekcionara nema uvid, kao ni **evidenciju** o tome, pa čak ne mogu ni da procene koji je to (okvirno) broj posetilaca.

Strast i optimizam za očuvanje i budućnost kolekcija

O tome koliko strasti i energije pojedini kolekcionari ulažu svakako govore i podaci vezani za publikovanje i objavljivanje radova o kolekcijama. Tako smo došli do podatka da je jedna ispitanica napisala knjigu o kolekcionastvu kojim se bavi, druga je napisala projekata kako zamišlja budućnost svoje zbirke, a nekoliko ispitanika je istaklo da su pisali monografije, članke, pa čak i objavljivali naučne radove. Zanimljiva je i ideja jednog od ispitanika koji planira da o svakom

predmetu koji poseduje napiše priču - o tome kako je do njega došao, gde je sve odlazio u potragu za predmetima i kakve je sve ljude tom prilikom sretao.

Određeni kolekcionari, nemaju sreću da u svojoj neposrednoj blizini imaju osobu koja bi sa podjednakom predanošću i strašću nastavila da se bavi kolekcionarstvom. Oni **strahuju** da će posle njih, ukoliko im se u bliskoj budućnosti ne pomogne od strane javne uprave ili kulturnih institucija, njihova kolekcija završiti na nekoj **buvljoj pijaci**. Na taj način ne samo da bi se njihov trud i zalaganje obezvređili, već bi cepkanjem i rasparčavanjem zbirke u celini bila narušena i sama vrednost predmeta koje su sakupili.

Određeni broj kolekcionara uspeo je da svoj rad predstavi i afirmiše kroz saradnju sa filmskom produkcijom. Nekoliko kolekcionara ponosno je izjavilo da su ustupali delove kolekcija za potrebe smimanja filma ili nekih dokumentarnih emisija.

Deo kolekcionara koristi i elektronsko predstavljanje putem veb sajta. Ovo je posebno aktuelno i važno kod kolekcionara koji svoje zbirke prikazuju u sklopu etno kuća ili salaša, dakle uz neki vid komercijalno-ugostiteljskih usluga.

Programsko uobličavanje i adaptacija izložbenog prostora

Mogućnosti za afirmaciju kolekcija određeni broj ispitanika je prepoznao u tome da svoje zbirke/kolekcije izlažu u sklopu nekih od postojećih kulturnih ili **turističkih** lokacija, kao što su parkovi prirode ili prirodnjački instituti, zatim u sklopu nekih turističko-ugostiteljskih kompleksa, edukativnog centra ili uz adekvatnu zanatsku delatnost. Ovi ispitanici smatraju da bi takvi kompleksi/objekti bili dobar okvir u kome bi privukli pažnju i da su to područja gde su oni spremni da rade, prikazuju zbirke/kolekcije i privuku pažnju zainteresovanih i turista.

Želja za afirmacijom u lokalnoj sredini

Kod svih ispitanika uočena je želja za prepoznatljivošću u lokalnoj sredini. Izražena je i spremnost za programsko uobličavanje i adaptaciju izložbenog prostora na način koji bi bio u skladu sa sredinom u kojoj žive i neguju svoje kolekcije.

I pored svih problema, uočena je velika **spremnost** i volja kolekcionara da **samostalno** razvijaju svoje zbirke/kolekcije, kao i velika strast prema kolekcijama. Jedan ispitanik je naglasio: «Naša ciljna grupa su deca, i mi želimo da kada dođu na naše imanje, osim što imaju priliku da vide sve izložbe koje ovde postoje, dobiju i prostor gde mogu jedno vreme da borave, bilo da je to prostor za igru ili odmor. Ali rado bismo, uz pomoć lokalne uprave, izgradili prostor koji bi služio za edukaciju, školu u prirodi ili slično».

Otvorenost za razvijanje partnerskih odnosa

Što se tiče **saradnje sa stručnjacima iz kulturnih institucija** i naučnim radnicima (muzeji, instituti, fakulteti, galerije...), ona je prisutna u značajnoj meri, prema rečima ispitanika, ali uglavnom se kreće u okvirima kulturne i **stručne ekspertize**. Dakle, najveći nedostatak i dalje ostaje u okvirima ekonomske i pravne struke, i to je jedan od ključnih problema na koje treba obratiti posebnu pažnju.

U pogledu saradnje sa predstavnicima **javnog sektora**, (misli se tu podjednako na predstavnike lokalnih (opštinskih), pokrajinskih i republičkih

institucija), velika većina ispitanika se izjasnila da su sami **inicirali** saradnju. Tačnije, oni su im se obraćali, predlagali, tražili pomoć ili nudili konkretne nacрте i rešenja. Ilustracije radi, ispitanik koji je vlasnik zbirke školjki (malakologija) je izjavio: «Predlagao sam da se moja kolekcija izloži u neposrednoj blizini Obedske bare, u zgradi koja je sasvim blizu i gde je smešteno preduzeće koje se bavi njenim održavanjem. Pouzdano znam da ta zgrada nije u potpunosti iskorišćena i smatrao sam da bi to bila prikladna lokacija, da bih time doprineo i ovom preduzeću i očuvanju svoje kolekcije».

I drugi ispitanici su imali konkretne predloge koje su iznosili predstavnicima javnog sektora, ali od tog broja većina je izjavila da njihove inicijative nisu dale pomake. Mali broj ispitanika je izjavio da su uspeali, na osnovu ovakvih pregovora, da sebi obezbede mesto u okviru lokalnih turističko-kulturnih manifestacija i na taj način doprinesu prepoznatljivosti lokalne sredine.

Najčešće su pregovarali sa lokalnim vlastima. Kolekcionari su, između ostalog predlagali da im se na korišćenje ustupi prostor koji je u društvenom vlasništvu. Deo ispitanika je rekao da su predlagali u lokalnim sredinama da svoje zbirke pridruže (lokacijski) već postojećim muzejima.

Mapiranje problema i teškoća

Teze: **Endogeni (unutrašnji) problemi** – nedovoljna informisanost, nedostatak uvida u načine afirmacije, neartikulisanaost programa, nedostatak veštine menadžmenta

Eksterni (spoljašnji) problemi – zakonska regulativa, administrativne prepreke, nezainteresovanost javnog sektora.

Endogeni (unutrašnji) problemi

Kada je reč o načinu na koji su spremni da se registruju, uočeno je da kod ispitanika postoji neinformisanost o mogućnostima. Odnosno većina ispitanika ne zna koje su sve mogućnosti imaju u pogledu formalno-pravne registracije i šta one za njih pretpostavljaju (podrazumevaju).

Kod ispitanika je evidentna čitava **terminološka zbrka** u vezi registracije. Nepostojanje adekvatnog formalnog okvira, obzirom da se u pravnom smislu ne mogu registrovati kao privatni muzej, kao i nedovoljna informisanost o načinima na koji bi ipak mogli da funkcionišu kao privatni muzej - čine probleme u nastojanjima kolekcionara da prevale put od fizičkog ka pravnom licu.

Ilustracije radi, kao NVO ili kao fondacija spreman je da se registruje znatan broj ispitanika. Većina ispitanika ne zna koje su im mogućnosti i obaveze u tom slučaju. Određeni broj ispitanika nije imao podatak da bi im registrovanje kao fondacija

omogućilo da posluju i razvijaju svoju delatnost kao privatni muzej – sem što se u formalnom pogledu ne bi tako nazivali.

Ovo svakako ukazuje na potrebu za ekspertskom pomoći, ne samo u pogledu pravno-formalne već i ekonomske informisanosti. Pojavljuje se i potreba da se kolekcionarima ukaže na sve relevantne načine u ostvarivanju prava. Izvesna je potreba za **edukacijom** kako da od zbirke koju poseduju naprave biznis na samoodrživim osnovama.

Eksterni (spoljašnji) problemi

Kada je reč o iznalaženju adekvatnog rešenja za budućnost i stalnu postavku zbirke, kolekcionari su nailazili na **administrativne prepreke** i zakonska ograničenja, kao što je npr. da privatno lice ne može da dobije sredstva iz javnog budžeta, iako je osnovni motiv za dobijanje sredstava očuvanje zbirke od kulturnog značaja. Ove i druge nepovoljne okolnosti, dale su

nepovoljan bilans: nije došlo do realizacije inicijativa kolekcionara i sve se završavalo na razgovorima i pregovaranju.

Kao moguće razloge za izostajanje konkretne pomoći i podrške od strane javnog sektora, ispitanici najčešće navode **nezainteresovanost** javnog sektora, zakonske prepreke i administrativne (komplikovane) procedure, potom nerazumevanje od strane javnih ustanova kulture i njihovo doživljavanje privatnih kolekcionara kao konkurenata. Navodi se i zakonska neusklađenost u odnosu na evropski razvijene države što stvara dodatne probleme oko očuvanja, održavanja i uvećanja zbirke/kolekcije.

Kao najbitniju promenu koja se očekuje u radu javnih sektora prema njima i njihovoj poziciji, kolekcionari pominju pre svega zakonodavnu regulativu. Ona bi obezbedila da privatna lica koja se bave kolekcionarstvom, negovanjem i očuvanjem kulturnih dobara i nacionalne baštine, odnosno da njihov rad i njihove zbirke/kolekcije budu pod nekim vidom društvene zaštite.

Gotovo svi smatraju da bi im to, konkretno, najbolje bilo obezbeđeno ili nekim vidom **budžetske povlastice** (da mogu da konkurišu za dodelu sredstava iz budžeta namenjenog kulturi, turizmu ili razvoju lokalnih zajednica), ili pak, da ukoliko svoje kolekcije izdržavaju prilivom sredstava iz neke privredne ili zanatske oblasti, budu jednim delom izuzeti od fiskalne politike, kroz umanjenje poreza, benefite ili slično.

Na ovaj način, većina ispitanika je iznela stav da od države očekuju da im izađe u susret, putem **izgradnje dugoročnog partnerstva i saradnje** koja bi uključila podjednako i privatni i društveni sektor. Jedan od ispitanika je rekao: «Nas država na neki način treba da zaduži - tako što će sa nama ući u neku vrstu partnerskog odnosa! Trebalo bi da nam pomogne, npr. tako što bi nam obezbedila prostor, a nas zadužila da radimo na očuvanju kolekcije, upravljamo njenim očuvanjem, kao zbirke od nacionalnog ili kulturnog značaja. Trebalo bi da nas zaduži da koristimo našu zbirku u cilju edukacije dece i mladih i na taj način doprinosimo svojoj zajednici.»

Zaključak - perspektive

Rezultati su usmereni u pravcu definisanja uslova i kriterijuma održivog razvoja mešovite ekonomije u sektoru proizvodnje i pružanja usluga kulturnih industrija. Istaknut je i značaj procesa decentralizacije kulturne produkcije, jačanje lokalne ekonomije kroz kreiranje integrisanih lanaca vrednosti kulturnih industrija.

U kontekstu neophodnih budućih poteza Marija Dondur, vlasnica imanja Vizić, ukazala je na tri sadržaja koji bi se morali naći u budućim studijama izvodljivosti: «Predlažem da se za **studiju izvodljivosti**, za koju smatram da je apsolutno neophodna, napravi mali tim koji bi imao dva do tri člana, eksperta, koji bi između ostalog objasnili kolekcionarima sve **pravne mogućnosti** organizovanja i kako mogu da posluju. Drugi problem tiče se **ekonomskog aspekta**. Bilo bi dobro da nam stručnjaci ukažu na mogućnosti ekonomske isplativosti našeg posla. Treći problem je u vezan za **valorizaciju zbirke**. Moramo da znamo da li one uopšte vrede i koliko vrede.»

Izvesno je da među kolekcionarima postoji **pozitivno** usmerenje i dosta afirmativnih stremljenja i želje da se urade konkretni pomaci. Ne nedostaje ni energija da se ove zbirke zaštite, registruju i nađu na turističkim i kulturnim mapama, i tako doprinesu dobrom glasu lokalnih sredina i podstaknu druge pojedince zainteresovane da rad posvete očuvanju kulturne baštine i negovanju nacionalnog blaga. Tokom pilot istraživanja nametnuo se opšti utisak da je izražena **dobra volja** i spremnost vlasnika zbirke/kolekcija da sarađuju sa stručnjacima, ustanovama kulture kao i sa republičkim, pokrajinskim i lokalnim institucijama. Postoji **raznovrsnost** inicijativa, ideja i predloga, kao i želja za **konkretnim** rešenjima uz umereni optimizam.